

Herrestadsfjället

utvecklingsområde för friluftsliv och turism

Resultatet av en förstudie om möjligheterna att utveckla friluftslivet och de aktiviteter som är attraktiva att paketera för samarbete med besöksnäringen

Hans Rengman

20140430

Europeiska jordbruksfonden för
landsbygdsutveckling: Europa
investerar i landsbygdsområden

Konklusion

Förstudien har haft som mål att se vilka förutsättningar som fanns för utveckling av samverkande aktiviteter mellan föreningslivet, besöksnäringen och kommunen inom Herrestadsfjället i vid mening.

Stora förhoppningar fanns i projektets inledning bland de inblandade parterna, men allteftersom tiden gått har de svårigheter som legat under ytan visat sig bära mer hinder än vad som är rimligt att överkomma – när det inte finns en klar och välavgränsad faktisk affärsidé från början. Försöken att finna grunden för ett gemensamt utvecklande av ännu inte efterfrågade produkter blir med andra ord en teoretisk konstruktion där många kan ansluta sig till idén men där ingen ser en drivkraft för att lägga ner det stora och ändå osäkra engagemang som fordras för att bygga upp en livskraftig företagsstruktur.

Orsakerna är många och berörs närmare i texten, i sina sammanhang.

- Dialogen kring föreningarnas situation idag, självbilden och ambitionsnivån har varit intressant och ger underlag för föreningarnas eget utvecklingsarbete. Här finns en utvecklingspotential att ta till vara.
- Analysen av möjliga utvecklingsvägar visar på andra hinder och konsekvenser än man i förstone kan vänta, och därmed behoven av andra åtgärder och samarbeten.
- Den struktur som skapats genom åren mellan parterna, och det regelverk som format föreningslivet på fjället, bygger på delvis diffusa förutsättningar och där förändring får större effekter än direkt praktiskt samarbete inom ett avgränsat projekt.

Förstudien har lett till flera goda resultat

- En dialog som tidigare funnits har åter vitaliserats och gemensamma åtgärder planeras för att lyfta fram Herrestadsfjället.
- Infrastrukturfrågor har därvid blivit synliga och diskussioner påbörjas för att ge en bra helhetsbild av behov och möjliga lösningar.
- Aktiviteter som har gemensamma målgrupper planeras.
- Medvetenheten om spridning av information i gemensamma satsningar har ökat, och sannolikt går det att hitta praktiska vägar för att tillsammans ge besöksnäringen en betydligt bättre helhetsbild av aktiviteter som går att erbjuda.
- En rad praktiska insatser har genomförts av föreningar med anledning av förstudien.

Tillsammans kommer detta på sikt att ge resultat som dels stärker föreningarna och den verksamhetsnivå som fordras som bas för att överhuvudtaget kunna skapa produkter som går att erbjuda, dels gör Herrestadsfjället mer synligt för Uddevallaborna – två förutsättningar som många parter har betonat som mycket viktiga för att kunna sälja in arrangemang till besökare. Utan en sådan förankrad idéuppbyggnad kommer det inte att kunna gå att skapa attraktioner inom föreningarna, inte heller att tillhandahålla dem med leveranssäkerhet i de volymer som krävs för att de ska leda till ett bärkraftigt företagande.

Med förstudien finns nu en medvetenhet om vikten av att tänka långsiktigt och bärkraftigt kring de roller som framför allt föreningarna kan spela, och hur ett utvecklat friluftsliv kan lyftas från att vara föreningslivets interna arbete, till att ses som en del av samhällsutvecklingen i stort. Många föreningar inom friluftslivsområdet står allmänt inför, eller är mitt uppe i, stora omvandlingsutmaningar för att kunna fortsätta att vara intressanta, tydliga och behålla sina medlemmar i en allt mer ökande konkurrens om människors fritid. Herrestadsfjället och föreningarna som är aktiva där kan vara en resurs i samspel med besöksnäringen – och andra intressenter – när rätt former och förutsättningar finns.

Det som inledningsvis skulle studeras under några månader är med andra ord en lång utveckling i flera steg där process och förankrad mognad är lika viktiga som de enskilda experimenten. Tillsammans går det då att bygga upp en mycket mer aktiv verksamhet på Herrestadsfjället. Utan denna process kommer sannolikt enstaka hugskott att blomstra, men inte leda till kontinuitet.

Hans Rengman

Projektledare

Resultatet

De **entrépunkter** som behövs kan göras tydligare och redovisas som en helhet. Med en samordning av hur människor närmar sig fjället för olika aktiviteter underlättas både praktisk hantering och möjligheterna till utveckling. Det förstärker också känslan av ett stort sammanhållet vildmarksområde och en genomtänkt verksamhet.

Behoven av att förstärka **infrastruktur** inom området diskuteras. Kartor, skyltning mm behöver rustas upp i ett sammanhållet projekt där alla aspekter tas till vara och där helheten är mycket viktig för att skapa Herrestadsfjällets identitet. Parkering och renhållning behöver utredas utifrån användarantal och ambitionsnivåer, med kommunen som huvudsaklig ansvarig.

Administrationn av **fisket och fiskekortet** är komplex och triggar många frågor som går långt utanför förstudiens ram. Tekniska lösningar finns i teorin för nya rutiner, men kostnaderna och praktiska begränsningar gör, tillsammans med de förändrade ansvarsförhållanden som uppstår, att de inblandade parterna inte ser någon möjlighet idag att förändra de aktuella systemen.

Konstsnö som förstärkning av skidspåren inom området har prövats tidigare vintrar vid Klämman i liten skala och vid förstudiens start fanns på idéstadiet goda förhoppningar att en större upplagd satsning på förstärkning av befintlig anläggning och även ambitiösa planer på utvidgning av konstsnöförstärkt spårnät skulle kunna användas för att locka åkare från andra orter. I o m inköp av utrustning 2013, under förstudiens början, är det dock klart att ambitionerna för konstsnöspår koncentreras till den befintliga anläggningen och att ge den verksamhet som finns idag en större kontinuitet.

Vandringslederna inom området är bas för vandringar som egenaktivitet, men också som paketerat utbud. Røjning och märkning är påbörjad och medvetenheten om att betydligt större upplagda helhetsbilder måste målas upp långsiktigt – se t ex infrastruktur ovan – så att det finns en solid grund att locka med god kvalitet och tillgänglighet, tillsammans med äventyr och orörda marker. Planeringen för detta är påbörjad och med stöd i förstudiearbetet har dialogen mellan föreningar och kommun vitaliserats för framtida diskussioner. Här går redan nu att skapa och paketera enstaka vandringar men balansen mellan kontinuerligt utbud och efterfrågan är en process över tid. Efterfrågan behöver öka för att utbudet ska kunna förädlas och motivera satsningar för föreningarna eller andra entreprenörer.

Som grund för samarbete beskrivs också en **katalog över aktiviteter** som förstudien har fångat upp

i diskussionerna och som går att utveckla vidare. De aktiviteter som finns med är dels sådana som föreningarna driver nu, eller ser som möjliga att utveckla vidare, dels sådant som efterfrågas av boendenäringen och dess gäster.

Sammantaget ger inte förstudien några konkreta paket som resultat – det är en besvikelse – men genom att lampan har riktats mot Herrestadsfjället och möjligheterna finns både intresse och bättre beredskap att fånga och stötta de möjligheter som kommer att uppstå.

Aktiviteter till Fjället

Området som begrepp och dess värde.

Herrestadsfjället som begrepp är ett område med vag begränsning och varierande innebörd. För att förstärka begreppet kan och bör de ingångar som redan idag finns göras tydligare och lyftas fram som "portaler mot vildmarken". Dessa platser bör ha gemensamt utformad skyltning och märkning, anvisad parkering och utmärkning på kartor etc samt att service som t ex renhållning fungerar på en ambitionsnivå som är klar och tydlig vid besök. (Detta kan mycket väl innebära att besökare är hänvisade till egen sophantering vid besök.) Information är viktig. Det står klart att denna typ av infrastrukturfrågor måste harmonieras med kommunens övriga helhetssyn på hur man tar emot sina gäster och innevånare. Att ett antal startpunkter lyfts fram betyder även att belastning och aktiviteter kan styras till fjällets olika delar.

En riktad satsning kräver någon form av extern finansiering och att kommunen tar det grundansvar för samordnad utveckling och drift. Det behövs för att säkra långsiktigheten – och utvecklingen av både föreningslivet och turismen. Daglig drift kan och bör läggas på de intresserade föreningarna genom avtal – så gagnas också medverkan från föreningarna i paketutvecklingen.

Aktiviteter

Aktiviteterna på fjället kan vara av olika slag. Dels **anpassade paket** med olika innehåll som kan anpassas efter de olika boendeföretagens och besökarnas önskemål, dels lyfts en hel del aktiviteter fram där deltagarna själva är aktiva och styr sin egen aktiva tid och så att säga skapar sina **egna upplevelser** (fiske, motion, vandring, geocache, naturpasset mm), dels kan **arrangemang** (tävlingar, aktivitetsdagar mm), i olika grad ge nya besökare, eller vara sådant som kan locka tillfälligt boende och Uddevallabor till aktivitet. Till detta kommer **servering** och bemannad eller obemannad **service och värdskap** i stugorna som en trivsselfaktor som kan utökas så att det ger ett mer levande aktivitetsområde.

Ju större allmän aktivitet som kan stimuleras att starta inom Herrestadsfjället desto större efterfrågan uppstår också på riktade tjänster och paket.

De olika aktiviteterna ger utrymme för såväl företagen som föreningslivet att utveckla sina verksamheter, och nya tjänster behöver tas fram. Sådana här aktiviteter är i princip möjliga att skapa direkt, inom föreningarna, om efterfrågan finns. Som motor krävs sannolikt en drivande kraft i form av engagerad medlem med tid och ork att utveckla och bemanna ett enskilt och avgränsat paket till realisering. Ekonomisk bärkraft går inte att förutsäga och varierar sannolikt mycket mellan paketidéerna. Konkreta resultat blir därför osäkra och beroende av tillfälligheter.

Centraler som ingångsplatser till vildmarken

Flera angöringspunkter finns och de är av olika karaktär, dvs de tar emot gästerna från olika håll, och de inbjuder till lite olika aktiviteter. Parkeringsmöjligheterna varierar liksom servicegrad. Alla dessa ställen ska ha enhetlig information.

Näset

Primärt en samlingsplats vintertid för skidåkning längs de spår som dras upp av UIS.

- Bra parkering

- Med sin placering är den given vintertid för skidspåren i de norra delarna, men har ingen potential att utvecklas till allmän entré.

Åleslån

Ett bra ställe för att nå fjällets vandringsleder, FF med gården Åleslån och Hällerstugan, samt vägnätet inom Bulidsområdet, där skidspår dras upp vintertid.

- Bra parkering
- Vandringscentrum nordost
- Kan utvecklas som startpunkt för många aktiviteter och arrangemang – utöver vandringar.

Bjursjön

Spårcentral med elljus, som ligger nära stan. Bohusleden passerar och därmed nås vandringslederna och fjället.

- skid/motionsspår
- Bra parkering
- En punkt som kan utvecklas som stadsnära entré till fjället.

Fridhem

I o m att det är ett idrottscentrum kan det vara intressant att underlätta kontakten med de stråk som finns upp mot Bulid/fjället

- Bra parkering
- En punkt som kan utvecklas som stadsnära entré till fjället.

Rimmersvallen

I o m att det är ett idrottscentrum kan det vara intressant att underlätta kontakten med de stråk som finns upp mot Bulid/fjället

- Bra parkering
- En punkt som kan utvecklas som stadsnära entré till fjället.

Bulid/Nyckelås

Av tradition en plats där man ”går på” spåren/vägarna i den här delen av området. Enligt många är det en naturlig plats för en ny, direkt koppling mellan stan och vildmarken.

- Bra parkering kan skapas
- Vandringscentrum syd
- här skulle man kunna utveckla besöksanläggning, servicedepåer, parkering, kollektivtrafik mm och skapa en spårcentral för såväl skidor/löpning vandring, som ridning och MTB-cykling – och kanske fler aktiviteter. En förutsättning är att markfrågor/utnyttjande löses på sikt om/när militären avvecklar sina aktiviteter där.
- kollektivtrafik
- anslutning till UOKs stuga

Kurveröd

Åleslåledens startpunkt i anslutning till stort bostadsområde

- Enkel entré för vandring.
- spår kan utvecklas härifrån

Klämman

UIS spårcentral med elljus och konstsnö, mitt i vildmarken.

- servicenivå kan utvecklas
- bra parkering
- centrum för tävlingsverksamhet och aktiviteter
- fiskekort

Torp

På sikt bör en vandringsled dras härifrån som ansluter till lederna på fjället

- publiknära
- parkering

Hogstorp

En möjlig/önskad angoringspunkt från Norr/Väst och koppling till Bohusleden.

Metsjön

Idag en bra plats att nå FF Kåtan/Krokestugan, och som utgångspunkt för fisket, för skidåkning.

- Angöringspunkt Norrifrån
- Parkering
- Vandringscentrum nordväst

Marknadsföring

Herrestadsfjället behöver lanseras generellt och gemensamt som Uddevallas friluftsområde. Alla **skyltar, ledmarkeringar mm** behöver samordnas till en helhet. En ny profil för utseendet bör tas fram. Skyltning ska ansluta bättre till befintliga standarder.

Kartor behövs för olika ändamål, utöver vad som redan finns. Nyutveckling och produktion bör samordnas så att grafisk profil mm, och sekundärt material som t ex kulturhistoria blir enhetlig och samverkande.

Den nya friluftskartan behöver utvecklas och förtydligas som det specialverktyg den är. Baksidestexter och fördjupad information som ger ett mervärde på plats kompletteras utifrån tidigare liknande karta. Friluftsförbundet är villiga att ta fram detta material.

En översiktskarta i enkla linjer och färger behöver skapas. Vägar, stugor och vindskydd, entreplatser, ledsystemet och några andra hållpunkter, samt km-markeringar visas – en karta som fungerar i många format från vykortsstort till meterskyltar, på webb och på papper.

Detaljkartor för olika aktiviteter ska kunna skapas lokalt av föreningar, boendeanläggningar etc, utifrån en mall och kombinera de ovanstående så att detaljer ur fritidskartan kan klippas in i översikten och kompletteras med lokal info om boendeanläggning, transporter, etc.

Kartmaterialet bör finnas i en gemensam kartdatabas för att tillfälliga behov ska kunna lösas enkelt. Mallar för det grafiska ramverket behövs för att ge enhetligt uttryck.

Broschyr. En gemensam, enkel trycksak behövs för att lansera begreppet Herrestadsfjället. Dels för spridning till alla innevånare, dels i handen på alla besökare. Basinformation och översiktskarta.

Domänen Herrestadsfjället.se är räddat för information om utbud och aktiviteter. För att säkra att aktuell information alltid finns behöver driftsfrågor och ansvar för uppdatering och innehåll undersökas närmare. Ansvaret kan ligga övergripande på kommunen, men även som uppdrag till någon av föreningarna där det ändå är naturligt att se över innehållet regelbundet. Även andra lösningar kan diskuteras.

Kommunikation

Cykel

Cykelvägar från stan till de närmaste startpunkterna behöver förbättras och markeras.

Uddevallas cykelkarta behöver kompletteras.

Skyltning ska vara konsekvent med skyltprofilen på fjället.

Kartor och informationsmaterial visar cykelvägarna.

Buss - kollektivtrafik

Busslinjer och hållplatser inom nuvarande lokaltrafiknät ses över – ev kompletteras – så att det underlättas att använda kollektivtrafik för att nå fjället.

Kartor och informationsmaterial visar busshållplatserna

Bil

Alla entrépunkter har bilväg, och parkering i varierande grad.

Skyltning ska vara konsekvent med skyltprofilen på fjället.

Kartor och informationsmaterial visar parkeringarna.

Buss – egen, hyrd

De flesta entrépunkter har kapacitet för enstaka busstrafik, och parkering i varierande grad.

Busstrafik kan – åtminstone i samband med arrangemang – behöva styras till eller från vissa platser för att inte skapa trängsel och trafiksvårigheter.

Skyltning ska vara konsekvent med skyltprofilen på fjället.

Kartor och informationsmaterial visar parkeringarna.

Befintligt vägnät är helt och hållet ”enskild väg”, eller inom det militära vägnätet. Statliga bidrag finns för genomfartsvägen och vägen in mot Åleslån. Inga vägar vinterväghålls av Vägverket.

<http://www.trafikverket.se/Privat/Vagar-och-jarnvagar/Sveriges-vagnat/Information-om-vagar-via-karta/>

De infrastrukturella insatserna bör samordnas med kommunens övriga samhällsplanering.

Ökade behov av vildmark

En ökande aktivitetsnivå inom Herrestadsfjället kommer att förutsätta en mer reglerad användning av marker med olika värde, eller karaktär, för friluftslivet.

Aktiviteter som nyskapas eller som redan finns men som görs lättare att erbjuda till besökare kommer att öka mängden människor som rör sig i naturen. Det blir också en ökande ström av trafik från deltagare, och från företagen i samband med aktiviteter, transporter

Alla aktiviteter som skapas inom ramen för ett medvetet samarbete för att stärka Herrestadsfjällets potential ska vara hållbara, ekonomiskt, ekologiskt och socialt. De ska fylla kriterierna för ekoturism enligt någon av de modeller som finns inom branschen.

Ekonomi

God ekonomi är både en förutsättning för satsningar, och ett önskat resultat. Infrastruktur och information för att lansera Herrestadsfjället i allmänhet fordrar dels långsiktig tryggad kommunal drift, dels extern finansiering av större insatser. Ansvar för denna grund kan inte läggas direkt på föreningarna, men föreningarna är givna parter för delar av driften, som idag. Med en sådan plattform säkras också långsiktighet och styr initiativ mot de gemensamma målen. Från detta byggs en grund där föreningarna, och entreprenörer, genom egna satsningar utvecklar aktiviteter, och där besöksnäringens medverkan skapar de volymer av användare/kunder som kan ge ett överskott - som vinst eller för vidare utveckling.

Det moment-22-läge som kan tyckas uppstå är dock snarare en säkring av långsiktig kvalitet. Genom att tillsammans utforma en gemensam ambition, kan de större åtgärder skapas som ger förutsättning för vidare initiativ. I det motsatta läggs hela ansvarskedjan på entreprenören/föreningen och i och för sig goda initiativ ger resultat som inte samverkar.

Aktiviteter ska betalas genom deltagaravgifter i olika format, medan infrastruktur, investeringar och drift i första hand säkras genom avtal där kommunen är huvudansvarig för helheten men där föreningar och andra parter är de som utför och/eller bekostar insatserna.

Kommunala bidrag, eller kommunalt ansvar för löpande driftskostnader behöver riktas mot de långsiktiga insatser som garanterar fortlevnad av grundförutsättningar och infrastruktur som kommer medborgarna till nytta oavsett de kommersiella produkternas utveckling. Hit hör markägande, transport/parkering, renhållning etc, men också grunden för informationshantering med skyltar, kartor mm.

Vilka externa fondmedel som kan sökas för de olika åtgärderna varierar. Sannolikt är det en fördel om delprojekt är inordnade i en helhetsbild. Fondansökningar bör samordnas där målet är att finna gemensamma resultat. All kommersiell verksamhet ska bära sina egna kostnader.

Sponsorer kan kontrakteras av resp förening för sina arrangemang. Någon form av överenskommelse bör finnas mellan föreningarna så att framför allt de synliga delarna av sponsring – t ex skyltar etc vid arrangemang – formas med en gemensam syn på vildmarksmiljön.

Deltagaravgifter är rimliga i samband med aktiviteter. Spåravgifter kan diskuteras när det gäller konstsnöspår i tillrättalagda anläggningar, men fritt skidande i ledssystemet i övrigt ska vara grunden för skidåkning på Herrestadsfjället. Spåravgifter bör i första hand byggas på frivillighet.

Kartförsäljning, utrustningsservice, hyra kan dels finnas som allmän service, dels kopplas till de arrangemang och aktiviteter där det är rimligt. Betalning per timme eller per tjänst. Resp arrangör svarar då för utbud och prissättning.

Guider för vandringar, fiske mm svarar sannolikt för ett stort potentiellt värde när efterfrågan blir inarbetad, och är troligen ett av de områden där resp förening kan utveckla sin egen profil bäst. Här finns dock också den största risken för utveckling, då det är svårt att bedöma volymer och där det

gäller att skapa så stor efterfrågan att det går att anställa personal, eller för en entreprenör att våga språnget från ideell till kommersiell.

Modernt boende, mat, och transport till och från aktiviteter bör vara tjänster som besöksnäringen formar utifrån besökarnas behov och önskemål. Boende i vildmarksmiljön som aktivitet paketeras tillsammans med guider, service och deltagaravgifter från föreningens sida.

Struktur

Tre huvudsakliga intressebärare finns i arbetet med att utveckla ett levande friluftsliv med ekonomisk bärkraft och långsiktigt bevarande av naturvärdena på Herrestadsfjället. **Uddevalla kommun** är stor markägare och förvaltare av de två stora naturreservaten som utgör en oundgänglig resurs för allt friluftsliv. Därmed sätter man också upp en del av de administrativa spelregler som gäller. **Friluftslivets föreningar** har sedan länge förlagt mycket av sin verksamhet till fjället och dess omgivningar. Föreningarna svarar idag för både aktiviteter och den ideella delen av drift och underhåll. Föreningarna ser ett stort värde i att fortsätta att utvecklas inom området. **Turism- och boendenäringarna** söker möjligheter att utveckla sin verksamhet med kvalitativa attraktioner för sina gäster och aktivt att skapa det som kallas reseanledningar. Med närheten till Herrestadsfjället ligger möjligheter att erbjuda paketerade aktiviteter inom området natur-turism som lockar gäster.

Föreningslivets kunskap och aktiviteter utgör en grund för utvecklingen av paketerade aktiviteter och arrangemang som går att saluföra av näringen. Det är här som nya samarbeten, produkter och tjänster utvecklas av båda grupperna.

Kommunens roll är stödjande och med ansvar för den långsiktiga driften och säkrandet av området som en hållbar resurs, på vilken de lokala näringarna och föreningslivet i samverkan kan vara aktiva.

Runt dessa tre parter finns andra intressen. Militären och privata markägare samt jaktlag kan nämnas. Verksamheter som planeras behöver i en del fall stämmas av med de här grupperna så att bästa samförstånd bibehålls.

All verksamhet bygger också på förutsättningarna att gällande lagstiftning följs, att Allemansrätten i tillämpliga situationer respekteras och att allt övrigt regleras i avtal med markägare när så fordras för att ge ett förtroendeskapande samarbete.

Tre delar behöver utvecklas; infrastruktur, aktiviteter och marknadsföring av utbud och området i allmänhet.

Områdets definition och avgränsningar

Herrestadsfället har en stark identitet, även om områdets avgränsningar är diffusa. Kanske är det så att området även tillskrivs egenskaper som egentligen hör till angränsande områden och närliggande resurser. I så fall sker även det motsatta – att kvaliteter som finns inom det egentliga Herrestadsfjället kopplas till områdena utanför när gemene man refererar sina vildmarksupplevelser. I så fall vinner både kärnområdet och randområdena på detta och tillsammans kan Herrestadsfjället som begrepp, eller varumärke om man så vill, lyftas fram betydligt effektivare än delarna och delattraktionerna var för sig.

De värden som finns i ett starkt varumärke – en tydlig identitet som går lätt att sälja – ger en medvetenhet hos lokalbefolkningen som är viktig, både för att Uddevallaborna ska känna stolthet och glädje och för att de själva ska utnyttja området mer. I båda fallen handlar det om att det goda ryktet hjälper till att skapa efterfrågan. Det innebär också att de aktiviteter, tjänster och arrangemang som skapas har större möjligheter att nå goda resultat i form av lagom stora, bärkraftiga, volymer och erkänd, efterfrågad kvalitet.

En styrka i områdets utsträckning är att det går så lätt att finna angränsningspunkter. Flera vägar går igenom området och till områdets ytterkanter utan att vildmarkskänslan skadas vid nuvarande trafikvolym.

Tillgänglig vildmark

Samtidigt är stora områden svåråtkomliga på ett sätt som skapar unika väglösa områden där fjällmarkens egenart är tydlig. Detta är ett av det egentliga fjällets två största värden. Att de idag orörda och svåråtkomliga områdena inte tas i bruk för organiserad verksamhet och tillrättalagda aktiviteter är givet. Dessa områden ska kunna vara tillgängliga över tid och behöver skyddas för påverkan.

Infrastruktur

Frågan om Herrestadsfjällets infrastruktur för kommunikation och information är betydligt större än vad som ryms i enskilda initiativ och är ett särskilt ämne för långsiktigt samarbete. Idag har kommunen det formella ansvaret och markägandet i de viktiga reservatsområdena, men också i praktiken det övergripande ansvaret för att området görs tillgängligt genom skyltning, kartor, parkering etc så att människor når ut. Samarbete finns sedan tidigare med framför allt FF, UOK och UIS kring dessa frågor. I grunduppfattningen att Herrestadsfjället kan och bör lyftas fram tydligare är det givet att kommunen kan och bör vara samordnande i att utveckla helheten – och varumärket – och att föreningarna även i fortsättningen kan känna det övergripande stödet för sina initiativ. Den pågående dialogen kan stärkas, och förtydligas så att vi tillsammans når ett bra mål. Föreningarnas engagemang i frågan är också viktig, liksom gemensam beredskap och smidig organisation för att stötta initiativ inom ramen för långsiktigheten.

När anläggningar byggs vid entréplatserna ska ekologiska lösningar sökas. Eventuella energi-, vatten- och avloppslösningar ska vara byggda efter återvinningsprinciper och bra miljöval...

Marknadsföring

En tredje del är marknadsföring, som kan samordnas genom att föreningarna bättre känner varandras arbete, utbud och anläggningar, och lockar deltagare att vidga sina vyer. Med detta följer att fler Uddevallabor ser Herrestadsfjället som sin vildmarksarena.

Områdets utveckling

För att skapa ett sammanhängande friluftsområde där såväl enstaka som grupper, i egen regi eller organiserat genom föreningslivet eller boende- och turismnäringens företag kan förlägga sina aktiviteter krävs att Herrestadsfjället betraktas som en enhet. I centrum finns de kommunala naturreservaten, med vandringsleder och fiske i relativt orörd natur med höga natur- och upplevelsevärden. Klämman med skidspår och konstsnösatsning är en tydlig aktivitet som kan utvecklas långt. Bulidsområdet ansluter och skapar en robust zon som är lämpad för aktiviteter som MTB-banor, ridstigar och liknande. Angränsande marker är privatägda och tillgången regleras av befintliga arrendavtal, t ex för skidspåren vid Klämman.

Från Friluftslivets sida ser vi gärna att Bulidsområdet kan anslutas till helheten på ett permanent sätt. Om detta innebär nyttjandavtal, kommunalt inköp eller andra lösningar kan diskuteras vidare, men ambitionsnivån bör vara att finna en långsiktig lösning som tryggar hela Herrestadsfjället som resurs för såväl det ideella som det kommersiella friluftslivet. En sådan utveckling kan ge möjligheter att etablera tätortsnära aktivitetscentra.

Utvecklingen mot en helhet är viktig och eftersträvansvärd för att ge underlag för de volymökningar som måste till om bärkraftig upplevelseturism ska kunna etableras. Förstudien kan bara stanna vid att notera att detta inte har varit möjligt att bygga upp under projektiden.

Miljöns utveckling

Herrestadsfjället består av olika marktyper och det är den varierande karaktären som gör området som helhet till ett så värdefullt område för friluftsliv. Välväxt skog, sjöar, hållmarker, mossar skapar ett utmarkslandskap som bär historisk tradition. Tidigare odlingsytor ger ett öppet landskap i vissa delar. Angränsande finns jordbruksmarker som en övergång från dagens samhällen.

Skötselplaner för områdena finns i sina respektive sammanhang och berörs inte av denna förstudie.

Om Uddevalla kommun beslutar att stärka friluftslivet i stadens närhet genom att förvärva mer mark i anslutning till de befintliga naturreservaten bör också naturreservat för friluftslivet bildas i dessa områden.

Ett förslag är värt att notera. Det öppna landskap som tidigare var typiskt för stora delar av fjället håller på att växa igen. Gamla foton visar vidare vyer än idag. I något område kan det vara intressant att försöka återskapa den öppna hållmarksnaturen genom röjning/bränning under

kontrollerade former, som ett bevarandeeperiment. Samverkan mellan flera parter – kommunen, räddningsverket, Skogsstyrelsen, Friluftsrämjandet m fl är aktuellt i så fall. Ett sådant försök skulle kunna vara av symbolvärde för intentionerna att utveckla området.

Allmänheten som ambassadörer och närnaturområden som inkörsport

Medborgarna har olika förväntningar inför sitt friluftsliv. Det kan t ex gälla kvalitetskrav eller inriktningen på upplevelsen. Många skräms av att tröskeln för att kunna idka friluftsliv är för hög och att det inte finns möjligheter på nära håll. De centrumnära områdena är viktiga och ger lokalbefolkningen en ”hemmaskog” och enkla upplevelser i vardagen. Detta leder då till att man söker sig till större äventyr, och andra grenar – något som i förlängningen drar folk till fjället.

En möjlighet på sikt är också att vissa idéer som förstudien prövar på Herrestadsfjället kan komma att knoppa av eller flytta till mer lämpliga centrumnära områden om det ger bättre resultat, effekter och med tanke på t ex slitage på fjället.

Besökare utanför kommunen (40% är privata besökare till lokalbefolkningen) som återkommer själva om de varit med om något bra, bor på trevligt hotell eller vandrarhem i högre utsträckning nu än tidigare i stället för att rulla ihop sig på släktens vardagsrumsgolv.

Det innebär att det som görs tillgängligt för Uddevallaborna och som de själva uppskattar, kommer att säljas med mun-mot-mun-metoden till många potentiella besökare.

Inom förstudien ligger fokus på Herrestadsfjället, men kommunen är större än så. Man bör vara djärv nog att på sikt i turistinformationen koppla samman de likartade områdena Bredfjället/Ljungskile och Herrestadsfjället/Uddevalla – det ger en oslagbar kombination i form av en kommun som i båda sina centralorter kan ge en unik vildmarksnära upplevelse.

Rädsla och feighet gör ibland att många inte vågar sig ut i naturen idag. De bostadsnära områdena ska var lätt tillgängliga och trygga. De ska ge en viss vana i de tidiga mötena med naturen och sedan locka till allt vidare äventyr. På fjället kan sedan den vane själv finna sina vilda marker samtidigt som det finns väl skyltade och säkra leder med olika svårighetsgrader och längd – rundslingsor med start och mål vid parkering eller entréplatser – och möjlighet att gå turer med guideför den som önskar.

På samma sätt som närmatur i anslutning till boendeområdena är lätta att ta till sig i vardagen har Herrestadsfjället i ett större perspektiv en liknande roll av hemmavildmark i förhållande till mer avlägsna områden.

Skolan och studiedagar

Naturskolan vid Åleslån är ett lyckat samarbete mellan Uddevalla kommun och Friluftsrämjandet. Friluftsrämjandet ser en potential att i högre grad använda Åleslån tillsammans med Hällerstugan, sjöarna och den närliggande naturen och kulturlandskapet för olika typer av aktiviteter och verksamhet. Ett tänkbart fält för samarbete med skolan även inom andra delar av undervisningen än det som sker idag, kan vara att i samverkan med lärarna erbjuda aktiviteter vid skolans friluftsdagar, och som resurs för lärarutvecklingen inom friluftslivsområdet. Detta samarbete kan naturligt ske i tillsamman med de andra föreningarna som är aktiva på fjället. Ambitionerna att öka tillgången till Herrestadsfjället är inte en angelägenhet begränsad till Friluftsrämjandet.

Ungdomar som värddar och guider

I Terra et Mares idé ligger att stimulera framväxandet av företag på landsbygden. Särskilt intresse kan då riktas mot sådana idéer som ger ungdomar möjlighet att inom friluftslivet ägna sig åt företagsutveckling. I Förstudien har diskussioner med föreningarna visat tydligt att detta knappast är relevant inom Herrestadsfjället så som aktivitetsnivån ser ut idag. Få föreningar har aktiva ungdomar med så stor vana och kompetens, och samtidigt lust att yrkesmässigt rikta sig framtid mot

denna typ av äventyrsbaserad eko-turism. På sikt kan kanske återvändande yngre medlemmar som nu utbildas till fiskeguider på annan ort finna underlag för sin verksamhet. De föreningar som har yngre aktiva medlemmar har mer fokus på motions- och tävlingsidrott och den egna aktiviteten står då mer i centrum än vad ett företagande primärt gör.

Det är viktigt att se att de sammanhang som skapar livskraftiga attraktioner uppstår utifrån att någon person har en bärande idé med tillräckligt stor kraft och unicitet, och kan forma en tydlig organisation och en realistisk ekonomisk modell kring denna utvecklingstanke. Med rätt förutsättningar kan då en aktivitet ta form.

Allemansrätten

Allemansrätten är grunden för mycket av det spontana friluftslivet som utövas idag och gränsdragningen mot större ideella arrangemang eller kommersiell verksamhet är ibland hårfin – men oftast möjlig att lösa genom ömsesidig dialog.

För aktiviteter inom förstudiens ram fordras att de parter som går in i samarbete har löst markägarfrågor och liknande i samråd med markägare så att inte verksamheten inverkar negativt på de enskilda ägarintressena när kommersiella aktörer skapar sina aktiviteter. Om det finns anledning att gemensamt lösa markägaravtal mm för hela områdets utveckling bör det göras som en samlad åtgärd där föreningslivet, kommunen och företagen löser detta tillsammans med de markägare som är aktuella.

Varumärket

Området har allt att vinna på att lyftas fram som en gemensam resurs, och fördelen med att kunna sälja in namnet Herrestadsfjället i samband med friluftslivssatsningar och turism är av stort värde. Därför behövs ett samlat grepp om all marknadsföring och informations-spridning. En plan för kartor, skyltar, informationstavlor och webbaserad info ska ta fasta på hela områdets potential och karaktär. Såväl direkt information om stugor, leder, sjöar och t ex biotoper mm, som översiktlig info om området, naturreservaten, vägar, parkering ska stämmas samman och en enhetlig märkning av leder och platser ska genomföras. Parkeringar och tillgänglighet ska vara tydligt anvisade både för att underlätta för besökaren och för att underlätta ordning vid större besökstal. Fjällets många olika entréer ska skyltas och tjäna även som enhetliga och allmänbildande informations-spridare om Herrestadsfjällets anläggningar och utbud. Det är viktigt att såväl skyltar/kartor som informationsmaterial utformas så att förnyelse av innehållet är möjligt om verksamheter förändras, utvecklas eller läggs ner. Det gäller också att skapa goda möjligheter att nå Herrestadsfjället på olika sätt. Egen bil är ofta det mest bekväma, men det är viktigt att allmänna kommunikationer förbättras där så är möjligt, t ex genom att se över hållplatser och eventuell linjedragning för de busslinjer som idag servar näraliggande bostadsområden. Tillsammans med goda cykelvägar till entrépunkterna underlättas för den som vill lämna sin bil hemma. Buss- och cykeltrafikens planering är ett ansvarsområde för Udevalla kommun.

Paket och projekt som skapas i samverkan ska sträva efter långsiktighet. Det är viktigt att besökare som lär sig förknippa Herrestadsfjället med aktivt friluftsliv ska kunna komma tillbaka, rekommendera vänner till besök etc och då mötas av en fortsatt pågående verksamhet. Därför är det viktigt att fjällets karaktär bevaras och att området på sikt utökas i omfång. Detta har två grunder. Dels behöver olika verksamheter ta olika marker i anspråk – och det är ett egenvärde i att finna givande samverkansformer i samma område – för att inte störa varandra, och för att kunna bevara de ömtåliga områden som ingår, dels skulle ett utökat friluftsområde ge fördelar i den meningen att det blir en tydligare enhet, lättare att nå, och att skapa övergångar mellan stad och vildmark. Det är likaså viktigt att aktiviteter i området går att förena med dagens och morgondagens syn på ekoturism. Även här finns två grunder. Dels är ekoturism i sig ett så starkt värde i marknadsföringen att det vore fel att inte utnyttja detta i en eko-kommun som Udevalla, dels har de marker som inte är så robusta möjliggör att bevaras för framtiden även om trycket från besökare och arrangörer ökar

kraftigt. Det senare gäller inte bara de marker som avsatts som naturreservat – även när det gäller förhållandet till övriga markägare är det värdefullt att kunna presentera en försiktig användning av området.

Hållbar turismutveckling

Naturvårdsverket uttrycker sig så här om hållbar naturturism. ”Miljömålen är vägledande i arbetet med natur- och kulturturism samt hållbar besöksnäring. En helhetssyn med miljömålen som bas bidrar till en långsiktigt hållbar utveckling av besöksnäringen. Budskapet från Naturvårdsverket är: För att nå framtida lönsamhet krävs miljöanpassad och en hållbar verksamhet. Det gäller hållbarhet ur de tre perspektiven miljömässigt, ekonomiskt och socialt.

Områden som bedöms ha särskilt stor betydelse för friluftslivet och för möjligheterna att bedriva naturturism är riksintresseområden för friluftsliv. Dessa ska skyddas mot åtgärder som kan skada värden och möjligheterna att använda dessa.”

(Herrestadsfjället är ett sådant område och unikt i o m att det ligger nära tätortsbebyggelse.)

Naturvårdsverket arbetar med att ta fram en vägledning för hållbar turism i skyddade områden

Idéer att förankra och realisera – utmaningar, exempel

Trialcenter

Cykellubben har funderat över möjligheterna att skapa ett center för cykling. Man har tittat på Fridhem men skulle lika gärna kunna vara på Bulid/Nyckelås. I om att stan expanderar är det naturligt att se att en sådan anläggning ligger i nära anslutning till bebyggelsen

Skogen, stor parkering vid skogen, karta, leder, infotavla, nätet...

Idag finns ”vita leden” – 6 mil – runt gustafsberg, Mollön, osv – vissa delar kvar att förhandla med markägare men CA ser inte det som ett problem. I huvudsak är man mer intresserade av att cykla, och använda de befintliga spåren, än att utveckla nya stråk och anpassa verksamheten till kommersiell verksamhet.

Ridsport

Kopplat till frågan om Bulid ligger också möjligheterna till ridleder eller ridanläggning som skulle komplettera utbudet och stärka profilen.

Målgrupper för framtiden

Inriktning på barn ger stora fördelar i om att man skapar goda förutsättningar att tidigt grundlägga goda vanor – något som kommer att ”betala sig” på sikt i form av bättre hälsa och välbefinnande, mer naturvana medborgare och fler intresserade kunder som frågar efter avancerad service – både kommersiell och ideell. Barn- och ungdomsverksamhet är sannolikt sådan att den lämpar sig bättre för friluftslivets föreningar. I en förlängning finns framtida entreprenörer här och kan inspireras till eget företagande.

Förvaltning av kärnvärden

Orördheten, stillheten och tystnaden är några av Herrestadsfjällets stora värden – som sannolikt bara går att förmedla på ett bra sätt i liten skala och till ett litet antal av besökarna. Känslan av den öde naturen – som är en upplevelse i sig går helt förlorad i stora grupper och vid alltför stort återkommande tryck även från små grupper kommer slitaget att snabbt fila bort den unika dimensionen. Kanske går det ändå att förmedla en del av den genuina vildmarkskänslan i rätt paketering, kanske går det att skapa unika och spännande möten med djur- eller växtliv när förutsättningarna är de rätta. En finstämd lyhörddhet och återhållsamhet är i så fall absolut nödvändig och skapar dessutom en mer exklusiv tjänst som ger besökaren större behållning.

Exklusivitet

Tjäderspel – koja – exklusiv specialistkunskap med stort värde.

Om förstudien

Projektet initierades av Näringslivsavdelningen vid Uddevalla Kommun våren 2013 som en trevare för att se om det fanns intresse hos de föreningar som har sin verksamhet förlagd helt eller delvis till Herrestadsfjället att söka samverka med den lokala besöks- och boendenäringen för att etablera och utveckla gemensamma aktiviteter och paket riktade mot besökare i Uddevalla.

Förstudien är finansierad genom LEADER, Terra et Mare.

Inledande möten visade att det fanns ett antal frågor att undersöka som grund för vidare samarbete och det bestämdes att en ansökan till Leader Terra et Mare för medel till en förstudie skulle tas fram. Föreningslivets representanter och företrädare för Uddevalla kommun såg fördelar i att ta nya grepp inom området och näringen visade intresse av att följa utvecklingen. Efter att olika alternativa huvudmän – kommunen, Destination Uddevalla etc hade diskuterats föll valet på att Friluftsförbundet lokala avdelning i Uddevalla skulle ta rollen som projektägare och även tillhandahålla projektledare. Hans Rengman, som utarbetat ansökan utsågs till projektledare.

I ansökan skissades på tre huvudlinjer som skulle undersökas närmare, vid sidan om de allmänna frågorna. Områdena var: Konstsnöanläggning och utvidgade spår, eventuellt med annan placering än idag. En anläggning som på sikt ska kunna locka skidåkare från större delar av västkusten än bara Uddevalla; En översyn av administration och hanteringen av fiskekort och fiskevatten så att besökare på ett enklare sätt kan lösa kort i samband med besöket; En upprustning av vandringsleder med märkning, skyltning och service som passar dagens turister.

Alla dessa tre spår ansågs inledningsvis vara rimliga att bearbeta fram emot att ringa in aktiviteter som skulle kunna paketeras och göras tillgängliga för besökare genom besöks- och boendenäringen.

Ambitionen var att i ett första skede inventera vilka föreningar som har sin verksamhet på fjället och därmed ser att de har en roll i projektets vidare arbete. I följande del skulle de tre spåren utvecklas.

Under första fasen av arbetet diskuterades olika upplägg med i första hand föreningarna och med olika företrädare för Uddevalla kommun. Det blir efterhand allt tydligare att ett genomförande möter många olika problem och att det finns strukturer i nätverket av kontakter som med tiden blir allt mer att uppfatta som hinder för att nå ett ambitiöst mål på kort sikt.

Förhoppningen är att den här rapporten ska kunna vara till nytta ändå genom att den pekar på, och belyser de viktigaste områdena som vi tillsammans har att arbeta med för att efter förstudietiden ändå utveckla det friluftsliv som har Herrestadsfjället som bas i allmänhet, och på sikt se att de paketerade aktiviteter som var förstudiens syfte att initiera, kan växa fram.

Det som vi genom förstudien försökte dra igång är en process som behöver betydligt längre tid på sig för att mogna – åtminstone med de förutsättningar som ges på Herrestadsfjället. Förstudiens resultat kan ses som misslyckat i o m att inga konkreta paket eller produkter lanseras, men det är mer riktigt att ändå se denna rapport som en utgångspunkt för vidare arbete, och en lägesbeskrivning som föreningarna, näringen och kommunen kan utgå ifrån i fortsatt samverkan – något som rimligen kan ge impulser till satsningar.

Intressant har det varit att notera hur samverkan mellan de olika föreningarna kan formas och vad som styr och var drivkrafterna finns, internt och externt. Likaså analyserna kring var ideella föreningars förutsättningar och kommersiell utveckling också kräver någon form av katalysator för att kunna enas. Enbart en gemensam önskan uppbyggd kring en god idé är inte tillräckligt.

I den mån förstudien visar på vaghet i analysen eller olika uppfattning från olika parter, färgas rapporten naturligtvis av den samlade bild projektledaren fått under arbetets gång. Det innebär inte att någon av parterna har en ””sämre”” bild, eller utgångspunkt – bara att helheten är komplex och spretig.

Föreningarna

Föreningarna som är aktuella inom förstudien har en gemensam nämnare, de bedriver någon form av friluftsliv eller idrott i naturen. Det som skiljer föreningarna är deras fokusområden, målgrupper och medlemsprofiler. Aktiva idrottsföreningar – med eller utan anläggningar – samlar aktiva utövare med tävlings- och prestationsinriktning, men också medlemmar med allmänt aktivt liv. Andra föreningar har främst aktiviteter utan direkt tävlingsperspektiv. Medelåldern för medlemmar och aktiva i den senare gruppen ligger högre och möjligheterna till samling kring nya idéer är inte alltid stora när inte projekten växer inifrån och är förankrade i den egna kärnverksamheten redan från början. Man applåderar initiativ men tvingas konstatera att den arbetsinsats som ett engagemang skulle kräva inte är möjligt att uppåda. Utöver detta finns naturligtvis enskilda insatser som går över gränserna och som betyder mycket för helheten, och där resultaten uppskattas högt av Uddevallaborna idag.

Sannolikt är en helt avgörande grundförutsättning för att medvetet utveckla ”produkter” och ”paket” som bygger på upplevelser i vildmarken att enskilda individer tar en aktiv roll som motor inom ett avgränsat område och driver sin idé med möjlighet till affärsmässigt relevant avkastning. Denna möjlighet kan inte skapas på grundval av ideell verksamhet i föreningsregi eftersom det skulle förutsätta helt andra former för bemanning. Däremot – och det är mycket glädjande – finns ett stort intresse från föreningarna att bidra med såna aktiviteter som redan idag finns, i gemensam marknadsföring och i samlade aktiviteter som kan locka deltagare, lokala och tillresta. Ur detta kan det troligen på sikt raffinerats verksamhet som kan bli ekonomiskt stabil entreprenörsdriven eller inom föreningslivet.

Uddevalla kommun

Kommunen är en mycket viktig part i utvecklingstankarna. Kommunen har många olika roller och Herrestadsfjället berör flera av förvaltningarna. Tekniska kontoret har ansvar för skogsförvaltning inom naturreservaten Herrestadsfjället I och II och Miljö-och stadsbyggnad svarar för bevarandeföreskrifter och miljöfrågor, Kultur och fritid hanterar frågor som rör stöd till föreningarna, fiskeadministrationen och de vandringsleder som finns inom området. Uddevalla kommun ska dessutom ta hänsyn till övriga naturområden där friluftsliv och turism kan utvecklas och främja initiativ i hela kommunen.

De flesta av de stora frågorna som behöver utredas långsiktigt för att ge en stabil grund för näringslivsutveckling i vildmarken påverkar UKs position i enskilda projekt och gör det svårt att ta en aktiv, drivande roll i sammanhanget. Hit hör markägarfrågor och områdets framtida begränsning, inklusive frågorna om Bulids framtid, frågor om ideell och kommersiell verksamhet på kommunal mark. Långsiktiga skötselplaner och tillgänglighetfrågor för allmänheten som också skapar grund för kommersialisering.

Det är därför uppenbart att UK ser sin roll i sammanhanget som rådgivande.

En annan mycket viktig grundsten är att långsiktig drift och dialog i planeringen mellan kommunen och föreningarna är stabil och utvecklande. Detta vill Friluftsförbundet och de övriga föreningarna ta ansvar för.

Företagen

De företag som deltog i projektets inledande fas och som var positiva till att deras utbud förbättrades har inte deltagit aktivt och drivande i det vidare projektarbetet. Mycket snart stod klart att grunden för en utveckling av Herrestadsfjället inte är möjlig utan att de underliggande förhållandena utreds och där ligger bollen bland de föreningar som ingår, liksom hos kommunen och i det samspel som finns mellan dessa parter.

Om leder, skyltning och kartor på Herrestadsfjället (*underlag för diskussion*)

En tanke som är tydlig i samband med diskussionerna inom H-projektet är att lederna behöver lyftas fram tydligare. Bror Widén har röjt och märkt en del av ledsystemet så att det är tydligare och framkomligare – det är bra och måste följas upp så att lederna blir långsiktigt säkrade.

Flera föreningar har intressen i utvecklingen av detta. Någon form av återkommande forum behövs och FF är intresserat av att ta del i och aktivt driva detta arbete.

En (högt satt) ambitionsnivå för hela området måste formuleras utifrån möjligheterna att utveckla Herrestadsfjället som en resurs på lokal och regional nivå, och med möjligheter för det lokala boende-näringslivet att skapa mervärden för sina gäster samtidigt som det ideella friluftslivet behåller sin bas för verksamhet som riktar sig till Uddevallaborna.

Första skiss kring ambitionsnivå tas fram på ideell bas tillsammans med UK. Genomförande planläggs och finansieras med sökta medel som en fortsättning på, eller konsekvens av H-projektet.

Röjning

Äldre leders framkomlighet och Brors arbete måste tas till vara som en helhet oavsett vilken förening som har närmaste ansvaret, och lednätet ska fortsätta att hållas tillgängligt.

- Plan över några år bör göras upp så att insatser kan planeras.
 - * Ny leder bör diskuteras fram så att önskade anslutningar, rundslingsor mm skapas.
 - * Ambitionsnivån, svårighetsgrad och annat bör definieras för hela systemet före nästa varv av kompletterande röjning.

Märkning

*Det är viktigt att vi tillsammans kan lyfta fram HELA Herrestadsfjället som en **gemensam** ledresurs, oavsett hur vi tar oss fram. Användaren ska se en konsekvens- men med tydlighet i skillnaderna - oavsett om han kommer som vandrare eller cyklist osv.*

- * Konsekvent märkning med avseende på kulörer, sträckningar, ledtyper, behövs, och en plan/dokumentation tas fram.
- *Handledning för utförandet behövs så att alla inblandade gör lika. Regelverk finns...
- * Kanske ska märkningsuppdrag formuleras tydligt med klart ansvar för sträckorna.
- * Materialval (färg, plast, plåt, etc) och modell (ring, fläck, stolpe, etc) behöver styras upp.
- * Även skyltarna ska vara konsekventa.

Skyltar

Besökaren ska känna sig säker på sin vandring. Konsekvens i skyltning är viktig, skyltarna ska ge rätt information och leda vandraren till målet.

- * Startskyltar.
- * Riktningsspilar.
- * Korsningar.
- * Platser.
- * Äldre skyltar ska tas bort.

* Plan och finansiering av ”allt” behövs. Om ambitionen är för omfattande bör det finnas klart avdelade steg för genomförandet.

Kartor

Fritidskartan är bra men kan ibland uppfattas som svår, t ex av personer utan vana vid kartläsning eller orientering. En bra och enkel karta behövs som komplement och översikt.

- * En karta motsvarande den gamla reservatsbroschyren behövs för hela området.
- * Delkartor – t ex för närområdet för en stuga kan vara en möjlighet.
- * Aktivitetskartor.
- * Boendekartor.
- * Sidoinformation om natur- och kulturhistoria ska förnyas och tas fram.

Broschyr

Naturreservatskartan är inaktuell och ingen sammanfattande info finns. Med nya utvecklingstankar är det på sin plats med en broschyr som förklarar området, aktörerna och ambitionerna.

- * En ledbroschyr bör planeras som redovisning av alla lederna – plus annan info.
- * Föreningsinfo och kontaktuppgifter.
- * Aktivitetskatalog.
- * Boendalternativ.

Driftsansvar och fördelning

Många parter är inblandade i skötseln. Det har fördelar i att engagemanget är fördelat mellan UK och föreningarna, men kan också vara förvirrande. För att ha gemensam kontroll och undvika ”sidospår” bör vi samlas till regelbunden dialog.

- * En klar modell bör diskuteras fram och ev renodlas kring uppdrag och mål.
- * UK och klubbarna formar ett regelbundet återkommande samråd.
- * Grundläggande ekonomi formar en plattform för arbetets genomförande.

Ledernas svårighet och omfattning

Rundslinga

- * utgångspunkt från centrum eller boendenära
- * utgångspunkt från busshållplats eller motsvarande
- * start från entrepunkterna

Raksträcka

- * med parkering i båda punkter och allmän kommunikation i åtminstone ena punkten
- * med möjlighet att själv svara för återtransport
- * start från entrepunkterna

Alternativsträckor

- * Ger förkortad eller förlängd tur, eller ny upplevelse. Kan fordra transportservice. (Vildmarksleden/Åleslåleden, Bjursjön runt etc)

Annat

- ** sträcka/slinga som fordrar eller underlättas av transportservice – hämta och lämna

Lilla fikaturen

- * från parkering eller startpunkt ut till första bästa fikaställe
- # med bord och bänkar

Halvmilen

- * Rundslina (ev ToR) med ett eller två alternativa markerade platser för paus, utsikt, aktivitet.
- # med eller utan bord och bänkar, grillplats, vindskydd

Milspåret

- * Rundslina (ev ToR) med flera alternativa markerade platser för paus, utsikt, aktivitet.
- # med eller utan bord och bänkar, grillplats, vindskydd

Halvdagen

- * Rundslina (ev ToR) med ev alternativa vägval, flera alternativa markerade och omarkerade platser för paus, utsikt, aktivitet.
- # med bord och bänkar, grillplats, vindskydd
- # med fiskesjö, aktivitetsplats och/eller stuga

Heldagen

- * Rundslina (ev ToR) med ev alternativa vägval, flera alternativa markerade och omarkerade platser för paus, utsikt, aktivitet.
- # med bord och bänkar, grillplats, vindskydd
- # med fiskesjö, aktivitetsplats och/eller stuga

Mkt lätt	barnvagnsrally	rollator, rullstol	asfalt och grus
Lätt	(små-)barntraskande	rollator	skogsväg
Medelsvår	lite rötter och stenar	käppar och gångstavar	stigar m spång och trappor
Svår	branter och kliv	vandringsstav	stigar rep och handtag
Avancerad	klättra och gå fritt	stav, rep, etc	oländigt

Aktivitetsförslag

Vandringar

Vandringsturer med guide

- kartor
- transport till samlingsplats och mål – fordon och tjänst
- guide
- matpaket
- +/- utekök och matvaror
- +kombination med äventyrsövernattning

Skidpaket

För träningsåkning i anläggning eller naturspår

- transport till och från samlingsplats och mål – fordon och tjänst
- dryck/matpaket
- +/- vallaservice
- +/tränare
- +/skidor mm

Naturpasset

Orientering på egen hand

- transport till och från önskad utgångspunkt – fordon och tjänst
- dryck/matpaket

Svamptur med guide

- kartor
- korg, kniv och bok
- transport till samlingsplats och mål – fordon och tjänst
- guide
- matpaket
- +/- utekök och matvaror
- +egen matlagning / svampmiddag
- +kombination med äventyrsövernattning

Åka dit – gå hem

Transport ut på fjället för att vandra eller cykla tillbaka till boendet – eller motsatta vägen.

- kartor som ger alternativen – och med fokus på den egna boendeanläggningen.
- transport – fordon och tjänst
- matpaket
- +/- utekök och matvaror

Hämta/lämna-service i allmänhet

- transport ut på fjället för personer, utrustning, redskap, mat – fordon och tjänst
- kartor
- matpaket
- +/- utekök och matvaror

Tävlingar

Dels föreningsdrivna tävlingar inom respektive område, (Fiske, orientering, löpning, skidor, cykel) dels möjliga gemensamma arrangemang som också kan rikta sig utanför de egna föreningsleden.

(Stuglopp till fots eller på skida, ”multisport” på Bulidsvägarna, etc)

- deltagarservice från boendeanläggningarna e.ö.

Aktivitetsdagar

FFs Äventyrsdag, Prova-på-aktiviteter i respektive förening, eller gemensamt...

- utrustning och service efter behov för dagen
- deltagarservice från boendeanläggningarna e.ö.

Fisketur * fjäll

Fiske i ädelfisk- eller naturfiskevatten på fjället

- fiskekort
- kartor
- transport till samlingsplats och mål – fordon och tjänst
- guide
- matpaket
- +/- utekök och matvaror
- +/-egen matlagning / fiskmiddag
- + kombination med äventyrsövernattning

Fisketur * sött och salt

Kombinationstur med fiske från båt på Byfjorden, Gulmaren eller annat vatten – samt transport till Herrestadsfjällets vatten för sötvattensfiske.

- fiskekort
- kartor
- transport till samlingsplats och mål – fordon och tjänst
- båt på salt vatten, med eller utan förare
- guide
- +/- utekök och matvaror
- +/-egen matlagning / fiskmiddag
- + kombination med äventyrsövernattning

Äventyrsövernattning

Att sova ute i vildmarken kan vara en upplevelse för många. Stugorna tar grupper av olika storlek.

- transport
- utrustning
- stugvärd
- transport till samlingsplats och mål – fordon och tjänst
- guide
- +/- utekök och matvaror
- +/-egen matlagning / fiskmiddag
- + kombination med andra aktivitetspaket

Det här betyder att följande tjänster kan skönjas:

Transporter	b/t
Boende i hotell/camping	b
Boende i vildmarken	f
Matpaket	b/r
Matvaror	b/a
Utrustning	
Fiskeutrustning	f/b
Cyklar	f/b
Skidor	f/b
Skridskor	f/b
Kajak/kanadensare	f/b

Kök f/b

Kartor f/u

Fiskekort f/u

Guide

vandring f/ä

fiske f/ä

paddling f/ä

matlagning f/ä

cykel f/ä

akt x ?? f/ä

vallaservice f

tränare f

Stugvärd f

b=boendeanläggning

t=transportföretag

f=förening

r=restaurang

a=mataffär

u=uddevalla kommun

ä=äventyrsbolag

UOKs stuga som resurs – mat – möten

- med aktivitetsspår

FF – Åleslån som resurs – mat – möten

- med aktivitetsspår

- naturskolans aktiviteter

FF – Hällerstugan

- gruppövernattning, aktiviteter

FF - Krokestugan

- övernattning, aktiviteter

FF – Kärrestugan

FF – Kölnestugan

FF – Kåtan

UIS – Klämman som spårcentral

(Listan kan kompletteras)